

De Alexandre Bóveda a Moncho Reboiras

O 12 de agosto de 2006 conmemorábase o asasinato de Moncho Reboiras no marco dun ano que por primeira vez estaba dedicado institucionalmente pola Xunta de Galiza á recuperación da memoria. Reproducimos aquí a intervención que tivo lugar neste acto que como todos os anos tivo como protagonista a lembranza do patriota caído desde a perspectiva da actualidade presente, se ben, neste caso, precisamente un dos acontecementos máis relevantes do momento era a enxurrada de actividades que abrollaban ao redor do rescate da memoria histórica e da homenaxe ás vítimas do franquismo.

XOÁN CARLOS GARRIDO COUCEIRO

Profesor de Filosofía. Autor de diversos ensaios sobre Castelao, Bóveda, García Barros e o nacionalismo galego contemporáneo. É director da revista "Terra e Tempo"

Calquera que pretenda transformar a sociedade ten que partir dunha consciencia histórica da realidade. Para evitar caer no fatalismo e o inmovilismo e para comprender o presente e asumir as potencialidades que temos de cambiar o futuro, é imprescindible coñecer o pasado. E os que apostamos pola identidade colectiva de clase ou nacional como fórmula para superar o individualismo e o solipsismo sabemos que igual que unha persoa amné-

Imaxe do público no acto do 12 de agosto de 2006 na homenaxe a Moncho Reboiras en Ferrol

sica non sabe quen é, un pobo sen memoria é un pobo sen identidade. Por iso, para nos é tan importante a batalla pola memoria e por iso para eles é fundamental perpetuar o esquecemento con toda clase de escusas. Efectivamente, para o nacionalismo a recuperación da memoria histórica da Galiza foi sempre unha loita vital e non unha moda ocasional nin o último recurso que lle queda a unha organización unha vez que desapareceu do mapa político engulida polas súas propias contradicións.

Aquí estamos lembrando hoxe un combatente antifascista como viñemos facendo desde hai máis de 30 anos. O xoves estaremos en Pontevedra lembrando outro combatente antifascista tal como se fixo desde hai 65 anos. Coincide que eran nacionalistas e hai quen nos acusa por isto de sectarios cando estatisticamente non foi o sector ideolóxico máis representativo numericamente nos inmolados na represión. É certo que o mesmo día que caeu Bóveda foi arrastrado polas rúas desta cidade o corpo do seu alcalde Xaime Quintanilla. Mais tamén é certo que este dirixente do PSOE como outros moitos líderes políticos republicanos galegos -fosen do signo ideolóxico que foran- foi lembrado grazas a que se mantivo viva a celebración do día da Galiza Mártir, mentres que para os outros movementos políticos a represión na Galiza era secundaria e marxinal fronte ás xestas bélicas, ou simplemente sentíanse mellor representa-

dos como grupo ideolóxico por outro persoeiro doutras latitudes.

Por iso, a elección de Bóveda e de Moncho Reboiras non é casual, senón que, tendo en conta que a esencia do réxime era a negación da existencia de nacións e de clases sociais no Estado, estas persoas encarnan mellor que ningún a resistencia contra dita negación. Como dicía Castelao a respecto de Bóveda, era a antítese do que representaba Franco. E Moncho Reboiras foi a proba evidente de que a loita antifranquista e a represión transcende a visión restrinxida da guerra. Ambos os dous son a refutación da identificación de Galiza co conservadorismo, coa submisión e a resignación. Eliximos Bóveda e Reboiras entre os máis de 5.000 galegos e galegas caídos por seren quen mellor axudan a lembrar todos eles, lembrar de que na Galiza existiu represión, que non se entregou voluntariamente e de xeito entusiasta ao fascismo como outros quixeron facer ver.

Mais o nacionalismo nunca foi sectorario na recuperación da memoria histórica. O que aconteceu a miúdo é que simplemente quedou só durante décadas facendo ese traballo sen a axuda nin a aprobación das outras forzas antifranquistas que moi pronto apostaron polo que chamaron a "reconciliación nacional" fronte á cal andar remendendo nestas cousas era contraproducente para a súa estratexia política.

Desde 1936 xa saíron publicacións dando conta da represión na Galiza nas que participaron os nacionalistas á beira doutros antifascistas galegos; lembremos os xornais da zona leal como é o caso de "Nueva Galicia" ou a prensa da emigración como "Galicia" de Bos Aires, se ben a testemuña máis contundente do que sufría o país son os álbumes "Galiza Mártir" e "Atila en Galiza" de Castelao.

O galeguismo tamén inspirou a obra "O que fixeron en Galiza" editada en francés no 1938 e atribuída a Luís Seoane. Aquí lémbrese os mártires galegos independentemente da súa filiación ideolóxica. No 1942 cando a Irmandade Galega de Arxentina

No 1942 cando a Irmandade Galega de Arxentina instaura o día dos Mártires Galegos coincidindo co aniversario do fusilamento de Bóveda, inciden en honrar todos os fillos desta Terra que loitaron pola liberdade

instaura o día dos Mártires Galegos coincidindo co aniversario do fusilamento de Bóveda, inciden en honrar todos os fillos desta Terra que loitaron pola liberdade. Abonda ler obras como as de Alonso Ríos e Xerardo Álvarez Gallego para ver o sentimento solidario con todo o republicanismo perseguido do país.

Nunca se fixo sectarismo con este tema, aínda que si se sufriu a exclusión e a marxinação por manterse fiel á a esta liña de recuperación da memoria. Cando o nacionalismo introduciu este debate nos parlamentos e na sociedade, a miúdo foi abandonado á súa sorte e mesmo criticado por quen debía compartir esta inqueda. Con moito esforzo e co vento en contra dunha opinión pública atemorizada e manipulada, desde as institucións municipais –co impulso do BNG– leváronse a cabo iniciativas que hoxe xa no goberno da Xunta permiten avanzar no camiño da memoria, mais non podemos esquecer que a maior parte do que se fixo até hoxe se lle debe a historiadores alleos á academia, a asociacións ou editoriais valentes que sen apoio oficial apostaron por isto.

Aínda así queda moito que andar e hai que tratar de sumar e non restar para alcanzar o obxectivo de botar luz sobre estes anos escuros.

Insistimos en que neste asunto non se pode ser sectario. O nacionalismo foi discrepante coas decisións que tomaron as forzas da esquerda estatal desde o principio da República até o final da Dictadura, mais non

que sempre tratou de confluír foi na condena do franquismo. Unha condena con resultados prácticos. Non como un brindado ao sol, senón que tirando consecuencias dela. Por iso sentímonos defraudados polo proxecto de Lei da Memoria. Sen entrar en ningún punto concreto que agardamos que poidan ser revisados no seu trámite parlamentar, o máis decepcionante é a filosofía de fondo que destila. Pártese de lamentar a circunstancial guerra fratricida para superala nun abrazo delirante entre as dúas Españas, exaltando unha unidade nacional que está por enriba desas disputas domésticas pasaxeiras. Con isto, o problema das simboloxías fascista xa non é que sexa fascista, senón que divide aos españois.

Cando ao fin –supoñemos que pola presión internacional e a necesaria homologación coa lexislación europea– se introduciu no código penal o delito de apoloxía do xenocidio e negación do holocausto que teñen os outros países europeos para perseguiren xudicialmente os grupos fascistas, aquí paralelamente procedeuse a dar remate ao lavado de imaxe que o franquismo xa comezara no 45 para sobrevivir no novo contexto internacional, negando que fose fascista e minimizando a represión que levaba a cabo e que nunca alcanzaría o grao de xenocidio.

Así é que a penas se aplicou o artigo 607.2 do código penal cando un topa o rúeiro cheo dunha nomenclatura que exalta o fascismo e en canto colle

Intervención de Bautista Álvarez na celebración do Día da Galiza Mártir de 2003 en Pontevedra

Ofrenda floral –no 2006– na rúa da Terra onde foi asasinado Moncho Reboiras

un xornal, escoita a radio ou mira a televisión, non facemos máis do que nos topar con figuras como Pío Moa, Cesar Vidal, De la Cierva ... que están todos os días a xustificar o franquismo.

En países como Austria a penalización da minimización da represión nazi figura na constitución –e non no código penal– e as penas chegan até 20 anos de cárcere. En Bélxica estase a debater agora incrementar as penas de prisión ou multas para quen negue, minimize groseiramente, procure xustificar ou aprobe o xenocidio cometido polo réxime nacional socialista alemán, e sobre todo, revisar, actualizar e ampliar o concepto de xenocidio para perseguir con máis eficacia os fascistas.

No Estado Español non temos ese debate porque agora resulta que o franquismo non era fascista. Temos un xeito xenuíno de rematar co fascismo, isto é, negar que fascismo español sexa fascista.

É sabido que nos campos de exterminio nazi morreron republicanos galegos e españois e que o holocausto contaba co beneplácito do franquismo, e neses campos clasificábanse os prisioneiros por orixes étnicas, relixiosas mais tamén ideolóxicas.

Aquí desde o 20 de xullo do 36 fíxose o mesmo. A poucos metros de onde estamos, temos un arquivo militar con miles de causas xudiciais que serven de proba do que é un auténtico xenocidio. En todas elas aparece informes dos cregos, da Garda Civil ou de Falanxe nos que se identifica a filia-

ción ideolóxica do prisioneiro e isto determina a condena que en moitos casos é a pena capital.

Lendo as causas pódese comprobar que foi un exterminio planificado, frío e calculado, dun sector ideolóxico da sociedade. E as causas hai que lelas antes de falar de se o franquismo era ou non fascista. A historia hai que coñecela para chamar as cousas polo seu nome e colocar cada quen no seu sitio, e non é desde logo dándolle nome ás nosas rúas.

Vénnos agora do Estado a moda da recuperación da memoria histórica. Que nos van contar a nos? Láianse con razón de lles ter ocultado un fragmento do seu pasado. O noso problema é que o silenciamento e a ocultación abrangue toda a nosa historia.

Coincidimos con eles nesta etapa e estamos dispostos a traballar conxuntamente con todos os demócratas do Estado que compartan esta teima de destecer o esquecemento. Mais traballar con eles non é traballar para eles. Á Galiza non se poden aplicar os mesmos esquemas e categorías historiográficas españolas se queremos entender o que aquí aconteceu. Nas historias da Guerra Civil Española non hai unha páxina dedicada á Galiza. Os galegos e as galegas teremos que escribir a nosa historia se queremos saír nela, se pretendemos ser protagonistas e non espectadores, temos que desenterrar con moito esforzo un pasado que nos foi agochado co obxecto de asumir as rendas dun futuro que algún día será noso ■

A honestidade dos ASASINOS

xuízo contra o historiador Dionisio Pereira

NIETZSCHE NO DELIRIO DE TURÍN, no seu momento máis lúcido e ao mesmo tempo na euforia da súa loucura, definíase a si mesmo como un asasino honesto. E a verdade é que resulta encomiable que alguén teña o valor de recoñecer os seus crimes, iso si é honestidade. Mais o lóxico é que estes miserables oculten o seu rastro dificultando a xuíces e historiadores o seu traballo.

Mesmo un grande xenocida como Hitler, cando ordenou a solución final ("Endlösung der Judenfrage") xa advertira aos seus subordinados que negaría ter dado dita orde, e logo Adolf Eichmann, o encargado de levar a cabo a eufemística "reinstalación", acolleríase a súa condición de oficial para xustificar que obedecera o que lle mandaban e mesmo recoñecía que non tiña nada contra os xudeus. Carecían da honestidade de dar a cara mais a ningún dos dous Adolf lle serviría de nada a xogada porque foron derrotados e as excusas que puideran dar non lles libraría da condena, e o primeiro xa non agardou sequera a ter a decencia de ser xulgado.

Baixo a aparente democracia que gozamos, as veces prodúcense acontecementos que amosan que quizais aquí o fascismo aínda non foi derrotado de todo, que aínda andan aí, que vivimos de prestado e vixiados; e o máis triste, levamos 30 anos perdoándoos cando o certo é que aquí aínda ninguén pediu perdón. Un destes feitos é o caso do xuízo contra Dionisio Pereira pola súa intervención no Congreso da Memoria de Narón no que presentaba un estudo rigoroso sobre a represión en Cerdedo e no que citaba os nomes que as súas fontes sinalaron como responsables da represión informal neste pequeno concello.

Alegando o dereito ao honor dos mencionados preténdese taparlle a boca ao investigador, e de paso a quen teña a tentación de seguir o seu exemplo.

Ninguén dos citados vive e estamos a falar dun feito de grande relevancia histórica (o máis relevante de toda a historia moderna e contemporánea de Galiza), mais aínda así quere aplicárselle a vía xurídica ordinaria a unha cuestión científica que debe resolverse no ámbito académico que ten as súas propias regras de xogo para determinar a verdade ou a falsidade dunha hipótese.

Non pode pedírselle aos historiadores que fagan a investigación xudicial que deixou sen facer o Estado, para determinar a autoría dos crimes. Tampouco se lle pode esixir que calen as testemuñas orais que recolleron e están a piques de extinguirse. As afirmacións que faga un historiador non teñen porque rexerse polo dereito á presunción de inocencia porque este calificativo refírese a casos que están baixo investigación xudicial e a espera do seu resultado para ditaminar unha condena, mais aquí non se trata de xulgar os feitos senón de contalos. Dionisio non imputa ningún delito a ninguén porque daquela matar non era ilegal e hoxe renúnciase a xulgarlo. Mais sería o colmo que os crimes quedaran impunes desde o punto de vista xurídico e se condenaran aos historiadores por exercer o seu labor científico.

Hai fosas comúns onde hai corpos sen identificar e a maxistratura mira para outro lado cando tiñan que actuar de oficio. Mais caen implacábeis sobre aqueles que se atreven a esculcar o pasado coa metodoloxía propia da súa ciencia e sen outros medios e recursos que o seu voluntarismo. Neste contexto —isto non é Alemaña— é por iso tan importante gañar esta batalla que non é a dun individuo determinado senón a loita dun pobo polo dereito a coñecer a súa historia.

Imaxes da intervención de Dionisio Pereira no Congreso de Narón onde presentou o relatorio polo que é denunciado. Acto de desagravio no monumento a varios paseados de Cerdedo que foi destruído nunha agresión fascista. Acto de conciliación no xulgado de paz de Cerdedo no que Dionisio foi acompañado por historiadores e persoas que se solidarizaron coa súa causa que é a causa do dereito a memoria deste país

Pronunciamento sobre o PROXECTO DE LEI DA MEMORIA HISTÓRICA

Manifesto da Iniciativa Galega pola Memoria

Membros da Iniciativa Galega pola Memoria

En relación coa recuperación da Memoria Histórica, valoramos positivamente a aprobación polo Parlamento Galego o pasado 28 de decembro dunha Proposición non de Lei para a “rehabilitación xurídica, persoal e moral de Alexandre Bóveda e de todas as persoas asasinadas e represariadas por defenderen a legalidade democrática, as aspiracións de autogoberno de Galicia e a xustiza social”. Sumámonos á petición do Parlamento Galego para que o Goberno Central inicie “as accións necesarias que permitan a anulación dos consellos de guerra a que foron sometidos”.

Entendemos que a represión da ditadura chega ata 1977 e comprende represións de todo tipo: política, sindical, social, moral, educativa, económica, etc.

Consideramos que o citado Proxecto de Lei debería incluír os seguintes aspectos:

1. Condena do franquismo, que foi declarado en decembro de 1946 pola ONU como un réxime criminal.
2. Recoñecemento explícito da resistencia antifranquista e de todas as persoas que loitaron pola liberdade.
3. Declaración da nulidade dos xuízos franquistas, de todos os procesamentos, sentenza, condenas e sancións, tanto durante a Guerra Civil como na posterior ditadura.
4. Aplicación do dereito internacional sobre as vítimas da represión franquista, incompatible con calquera mecanismo de impunidade, previsto no articulado do Proxecto de Lei: imprescriptibilidade, dereito a saber, dereito á xustiza, dereito á reparación.
5. Consideración dos crimes do franquismo como delitos contra a humanidade.
6. Instar a todas as administracións (central, autonómica e local) para que se retiren dos espazos públicos os símbolos franquistas, dos monumentos, edificios, placas, rúas e prazas e as referencias ás persoas relacionadas coa ditadura.
7. Apoio á conservación e potenciamento dos arquivos da memoria, tanto públicos como de partidos, sindicatos, fundacións e outras entidades.
8. Instar á Administración a que apoie aos familiares das vítimas da represión na busca de información, presentación de reclamacións, etc.
9. Intervención pública das distintas administracións nas labores de localizacións, identificación das fosas de enterramentos das vítimas do franquismo e, no seu caso, exhumación, divulgando os resultados; elaboración dun protocolo de actuación científica multidisciplinar.
10. Revisión dos currículos escolares, fomentando e apoiando a elaboración de materiais sobre o período republicano, sublevación militar fascista, ditadura e resistencia antifranquista.
11. Regulación da apoloxía do franquismo como delito e prohibición de toda exaltación do mesmo.